

BALKÁN – ZAOSTALOST PŘÍČINOU PROBLÉMŮ

Člověk na Dunaji připomíná tečku, beznadějně se ztrácející v slizkém lesku bouřlivě se valících vod. A přece se odedávna vede úporný boj o ovládnutí této obří řeky. Osady rybářů vroubí celý dolní tok a jsou namnoze jediným výraznějším osídlením těchto jinak osamělých, pustých a téměř liduprázdných končin. Ukryty v zeleném vrbovém porostu, jímž zarůstá pruh země po obou březích řeky, uchránily si dodnes svůj podivný svéráz. Jejich obyvatelé spjali svůj život s životem veletoku. Dunaj je to jediné, co je spojuje v jejich samotáčích se světem. Mají své vlastní úzce vymezené zájmy a vystačí si nimi i v našem mnohostranném a náročném moderním věku. Hledí docílit co největšího úlovku a dostat při jeho prodeji dobře zapláceno. Řeka životelka je štedrá. (S. Richter: Neznámé Rumunsko)

Část Evropy na jih a jihovýchod od Maďarska leží na **Balkánském poloostrově**. Radíme sem kromě Řecka *Srb-*

Plodinou neodmyslitelně spjatou s Balkánem je tabák. Poté co dozraje na polích úrodných nížin se suší a připravuje k dalšímu zpracování. Tvoří důležitou položku vývozu této oblasti.

sko a Černou Horu, Chorvatsko, Bosnu a Hercegovinu i Makedonii (státy vzniklé rozpadem bývalé Jugoslávie), Albánii, Rumunsko a Bulharsko.

Osu *Velké uherské nížiny* tvoří veletok *Dunaj* (srbsky a bulharsky Dunav, rumunsky Dunărea). Do něj se vlévá řada přítoků, například *Sáva* a *Dráva*. Ze Slovenska a Ukrajiny se do Rumunska táhne pohoří *Karpaty*, na které navazuje v Bulharsku *Stara Planina* (Balkán). Lidskou civilizací nepřilíh dotčena zůstávají pohoří *Rila*, *Pirin* a *Rodopy*. Podél pobřeží *Jaderského moře* procházejí pohoří *Dinárské soustavy*. Jsou často vápencová s vyvinutými krasovými jevy (jeskyně a propasti). Dunaj po průchodu soutěskou *Železná vrata* protéká *Rumunskou (Válašskou) nížinou* a deltovitým ústím se vlévá do *Černého moře*.

Hospodářsky nejvýznamnějšími oblastmi jsou nížiny kolem Dunaje a jeho přítoků. Sem se soustředila nejen **zemědělská výroba**, ale v pozdější době také průmysl. Zemědělství dodává vedle *pšenice*, *kukuřice* a *cukrovky* také náročnější plodiny: *tabák*, různé druhy *ovoce* a *zeleniny* (např. *meruňky* či *papriku*) a *slunečnice* na olej. V živočišné výrobě vyniká *chov prasat* a *drůbeže*. Potravinářských výrobků se vyrobí tolik, že se část může vyvézt.

Průmysl byl budován až po *druhé světové válce*. Všechny země vděčí za svůj rozvoj do určité míry někdejšímu zapojení do ekonomického sdružení socialistických států (RVHP). Patřily k slabším článkům a využívaly spolupráce s vyspělejšími zeměmi (zejména s tehdejším Československem a NDR).

V horských oblastech, popřípadě v podhůří, jsou využívána *ložiska rud* (železa, mědi a dalších kovů), *hnědého uhlí* a *solí*. Donedávna významná těžba ropy a zemního plynu, základ industrializace Rumunska, se snížila.

Slovanští věrozvěstové Cyril (Konstantin) a Metoděj, pocházející z řecké Soluně, podnikli na pozvání velkomoravského knížete *Rastislava* misii až na naše území. Na snímku *sousoší ze Sofie* s popisem ve staroslověnské cyrilici, která se používá v pozměněné podobě v jižní a východní Evropě dodnes.

Balkánský poloostrov byl oblastí, kde se střetávaly různé kultury a náboženská vyznání. Až sem za-

Zalesněná a tvary reliéfu zajímavá krajina, protkaná vodními toky a jezery s průzračnou vodou, to je Národní park Plitvičská jezera. Pro jedinečnost přírodních krás bylo toto chorvatské území zařazeno do Seznamu světového dědictví UNESCO.

Bosna a Hercegovina – válečný konflikt změnil dosavadní pestrou mozaiku národnostního složení, kde se prolínaly komunity chorvatské, muslimské a srbské. Mírové uspořádání bylo možné jen za cenu vytvoření zón na principu „etnické čistoty“, Republiky srbské a bosňácko-chorvatské Federace Bosny a Hercegoviny.

Snaha o rychlé zprůmyslnění jihovýchodní Evropy způsobila výrazné změny v rozmístění obyvatelstva. Lidé opouštěli zemědělství a venkov a stěhovali se do rychle rostoucích měst. Silný přírůstek měla především hlavní města: *Bělehrad* (Beograd) v tehdejší Jugoslávii (dnes Srbsko), rumunská *Bukurešť* (București), bulharská *Sofie* (Sofija) i albánská *Tirana* (Tiranë).

V politicky rozdělené Evropě obyvatelé ze severnějších oblastí vyhledávali tyto země (s výjimkou Albánie) k **letní rekreaci**. Po zklidnění vojenské a politické situace se sem turisté postupně vrátili. Přírodní podmínky u Černého a zejména Jaderského moře jsou mimořádně dobré. Na chorvatském pobřeží jsou nejvíce navštěvovanými oblastmi *Istrijský poloostrov* na severu a *Dalmácie*. Četné *ostrovy* (Korčula, Hvar,

Osou jihovýchodní Evropy je významná řeka Dunaj. V hospodářství dosud převažuje rostlinná a živočišná výroba. Z některých oblastí se zemědělské přebytky a potravinářské výrobky vyvážejí. V evropském měřítku patří osm samostatných států Balkánu mezi zaostalé země. Národnostní střety přerostly v 90. letech 20. století v bývalé Jugoslávii ve válku.

Krajinu na Balkáně mnozí z vás dobře znají, aniž byste tyto kraje kdy navštívili. Divoké soutěsky, náhorní plošiny, hluboké kaňony či krásně modré řeky spadající ve vodopádech do jezer. To vše jsou výjevy, které jste mohli shlédnout ve filmech s indiánským náčelníkem Vinnetouem (Poklad na Stříbrném jezeře, Rudý gentleman a jiné). Pojednávají sice o osídlování Divokého západu ve Spojených státech amerických, nicméně natočeny byly v Evropě. A to právě v horách Dinárské soustavy, která lemují pobřeží Jaderského moře.

V bulharských horách se setkáme poměrně často s církevními stavbami ve vysoko položených místech. Bačkovský monastýr (pravoslavný klášter) u Plovdivu je jedním z nich.

sahovala po půl tisíciletí turecká (osmanská) říše, která sem přinesla islám. Teprve od konce 19. století se utvářely *novodobé samostatné státy*. Z jednoho z nich, poté co se uvolnily politické poměry koncem 80. let 20. století, vznikly v nedávné době další státy. Národnostní střety po rozpadu federativní Jugoslávie přerostly ve válku, první **otevřený konflikt** v Evropě po druhé světové válce. Teprve s pomocí zahraničních politiků se podařilo zneprátelené strany *Chorvatů, Srbů a muslimských Bosňáků* přimět k míru. V oblasti však nadále přetrvává napětí zejména v Kosovu, v Bosně a Hercegovině i v Makedonii. Jeho omezení je náročným a dlouhodobým úkolem.

Brač ad.) žijí jen z cestovního ruchu a z rybolovu. Jihovýchodní Evropa nabízí i jiné možnosti rekreace: bulharská a rumunská pohoří, divokou přírodu Černé Hory, Albánie a Makedonie (např. jezera na hranicích) či *Plitvická jezera* a vodopády na řece *Krka* v Chorvatsku.

Úroveň dopravy odpovídá nižší vyspělosti celé oblasti. V celém balkánském úseku svého toku je Dunaj splavný. Nejdůležitějšími námořními přístavy jsou *Rijeka* a *Split* v Chorvatsku, *Burgas* a *Varna* v Bulharsku a rumunská *Konstanca* (Constanța). *Železnice a silnice* spojují střední a západní Evropu s Reckem a s Tureckem. Druhá linie končí u Jadranu a umožňuje propojení Srbska s Černou Horou.

Zopakujme si!

1. Jak se jmenuje nejvyšší hora Karpat a kde leží?
2. K jaké jazykové skupině zařadíte Rumuny?

Otázky a úkoly:

1. Jaké položky se především podílejí na vývozu balkánských zemí a proč?
2. Celá oblast má příznivé podmínky pro cestovní ruch. Proč se zatím rekreace nepodílí ve větší míře na hospodářství jednotlivých zemí?
3. Zařaďte správně střediska letní rekreace a) u Jaderského moře, b) u Černého moře:
Dubrovnik, Hvar, Konstanca, Makarska, Pula, Slunečné pobřeží, Varna, Zlaté písky.
4. Až na jihovýchod evropského světadílu zasahuje z Asie Turecko. Velké město, které zde leží, bylo kdysi sídlem východořímské říše. Jak se tehdy jmenovalo a jaký název nese dnes?
5. Na základě novinových a televizních zpráv zhodnoťte současnou situaci na Balkáně.
6. Vyplňte si doplňovačku:

část našeho světadílu
rumunské město
průliv na jihovýchodě Evropy
bulharský přístav u Černého moře
příslušník balkánského národa (Slovan)

B				
B				
B				
B				
B				